

Попова Ольга Юрїївна,
*д-р екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»;*
Сафьянц Олена Сергїївна,
заступник голови правління ПАТ «Донецькоблгаз»

ЗМІСТ ОБ'ЄКТІВ КОНТРОЛІНГУ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У статті проаналізовано основні характеристики розвитку підприємств промислового сектору України. Обґрунтовано доцільність застосування контролінгових інструментів у системі загального менеджменту. Виявлено зміст і специфіку формування ефективності господарської діяльності, що становить об'єктивне підґрунтя для вибору інструментів контролінгу.

Ключові слова: контролінг, ефективність, господарська діяльність, підприємство, економічні та неекономічні об'єкти контролінгу.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Специфіка сучасних умов господарювання, пов'язана зі значним ускладненням та розширенням зв'язків між окремими системами й елементами підприємств, вимагає від менеджерів удосконалення процедур контролю параметрів господарської діяльності. Досвід функціонування зарубіжних компаній свідчить про зростання обсягів інвестицій на підвищення якості внутрішнього контролю внаслідок таких обставин: по-перше, якісний внутрішній контроль дозволяє забезпечити повну відповідність операційної, фінансової та інвестиційної діяльності місії підприємства, що дозволяє успішно виконувати завдання; по-друге, підприємства повинні формувати звітність про результати діяльності відповідно до стандартів зовнішнього для підприємства оточення [1]. На цей час можна констатувати, що вітчизняними компаніями недооцінюються переваги процедур контролінгу як систематичних дій управлінського персоналу щодо забезпечення достовірності інформації про результати господарської діяльності підприємства для гарантування успішності реалізації місії. На користь цієї тези свідчить дослідження динаміки основних показників розвитку промислових підприємств та їх взаємозалежності у частині формування рентабельності, обсягів випуску та споживання ряду ресурсів (рис. 1).

Порівняння динаміки показників розвитку промисловості України за 2000-2011 рр. (рис. 1) свідчить про наявність значних коливань у темпах зростання рентабельності операційної діяльності промислових підприємств. Так, у період 2005-2008 рр. спостерігається певна кореляція між темпами падіння основних показників. Така залежність свідчить про можливість здійснення непрямих оцінок щодо темпів та спрямованості змін стосовно інших показників, що безпосередньо характеризують ефективність діяльності суб'єктів господарювання. Але впродовж 2009-2011 рр. досить повільні темпи зміни обсягів споживання паливно-енергетичних ресурсів, основних засобів та промислової продукції супроводжуються доволі різкими змінами в темпах зростання рентабельності операційної діяльності промислових підприємств. Відсутність кореляції між динамікою показників, що характеризують ефективність господарських процесів, дозволяє дійти висновку про незадовільний рівень ефективності господарської діяльності підприємств промислового сектору. Таким чином, дослідження динаміки

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

містить небезпеку здійснення помилкових висновків стосовно або доцільності закріплення виявлених змін (якщо така динаміка є бажаною для суб'єкта господарювання та свідчить про зростання ефективності), або необхідності оперативних дій, спрямованих на покращання основних фінансово-економічних характеристик промисловості (якщо виявлена динаміка має негативний характер та загрожує падінням ефективності господарської діяльності).

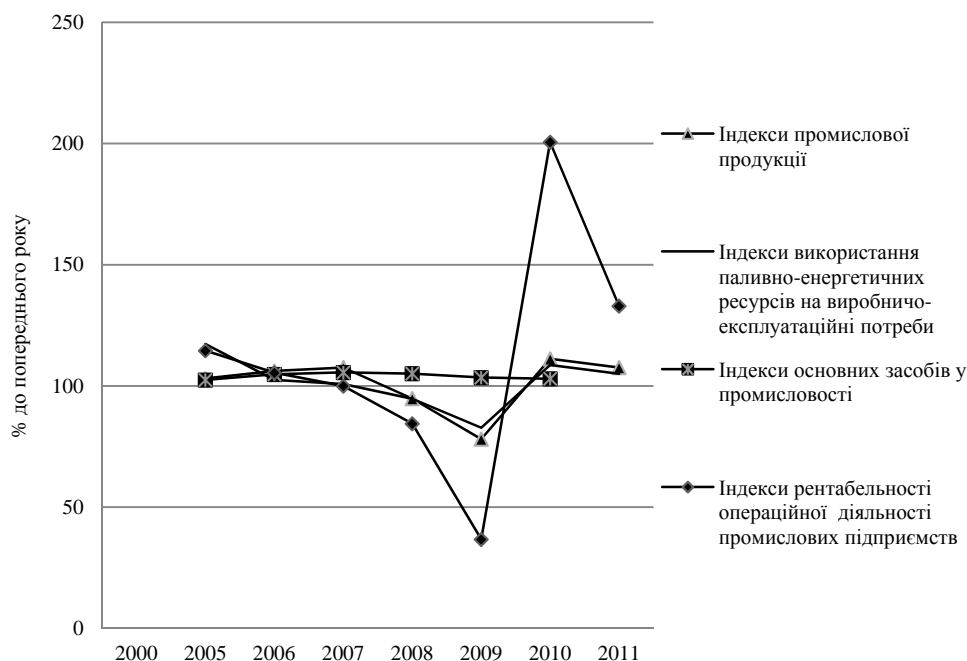

Рисунок 1 – Індекси основних показників розвитку промисловості за період 2000-2011 рр., (розраховано на основі [2, с. 89, с. 99, с. 106-107])

Виявлені невідповідності свідчать про недоврахування можливостей нарощування виробництва у промисловому секторі, що пов'язане із недосконалістю систем управління, зокрема у частині недостатньо якісного планування, неповного інформаційного забезпечення, низької ефективності виконання контрольних функцій, що унеможливує подальше регулювання господарських процесів у напрямку забезпечення зростання загальних підсумків господарської діяльності. Така ситуація вимагає вдосконалення управлінських процедур на основі впровадження контролінгових інструментів, що набувають поширення у зарубіжних практиках менеджменту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняна практика управління підприємствами на сьогодні поповнюється дослідженнями у сфері контролінгу, основні інструменти якого активно позичаються із закордонних зразків менеджменту [3]. Переважно контролінг інтерпретується у вітчизняній практиці з позицій інформаційного забезпечення фінансово-виробничої діяльності підприємства. Вчені-економісти акцентують увагу на пріоритетності інформаційного забезпечення в

загальній системі управління підприємством, достатньо глибоко розшифровують зміст та розкривають специфіку об'єктів контролінгу в системі господарювання [4-5]. Як правило, об'єктом контролінгу вважають економічні характеристики господарської діяльності як узагальнювальних показників результативності дії виробничої, соціальної, екологічної та інших систем підприємства [6-8].

Виявлення не вирішених раніше складових загальної проблеми. Детальний розгляд наукових підходів свідчить, що подані розробки орієнтуються, переважно на виявлення та аналіз фінансово-економічних характеристик господарської діяльності. Водночас недостатньо уваги приділяється питанням залежності досягнутих показників підприємства від попередніх станів, практично не враховано впливовість результатів господарської діяльності бізнес-партнерів на результати господарювання підприємства. Крім того, в сучасних наукових працях недостатньою мірою конкретизовано зміст і склад об'єктів контролінгу залежно від специфіки діяльності підприємства, етапів життєвого циклу продукції, особливостей взаємозв'язків підприємства із зовнішнім середовищем.

Метою статті є розкриття змісту та визначення ієрархії об'єктів контролінгу ефективності господарської діяльності підприємства для забезпечення якісної обґрунтованості рішень щодо формування та використання резервів, підвищення як загальних результатів господарювання, так і результативності реалізації управлінських функцій на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Розвиток та адаптація до вітчизняних умов господарювання інструментів контролінгу вимагають передусім надання чіткості тим об'єктам, які відіграють ключову роль у формуванні ефективності. Оцінювання підсумкових результатів господарської діяльності традиційно базується на вимірюванні та порівнянні із відповідними критеріями абсолютних показників, до яких традиційно відносять доходи та витрати.

Класичне уявлення про процеси формування ефективності може бути побудовано, виходячи з об'єктивної дії ряду економічних законів. Важливість урахування дії законів обумовлена тим, що передусім їх прояв ініціюється свідомою діяльністю окремого індивідууму або певною соціальною групою і є обов'язковим до виконання всіма членами групи. Крім того, така обов'язковість виконання призводить до формування стійких паттернів економічної поведінки індивідуумів, що обумовлює наявність певних правил залучення, переробки та споживання ресурсів, розподілу та споживання отриманого продукту. Важливою обставиною необхідності врахування дії економічних законів є наявність причинно-наслідкових зв'язків між попередніми та досягнутими станами в господарській діяльності підприємства, що уможливорює використання виявлених тенденцій з метою прогнозування показників ефективності у майбутніх періодах господарювання.

З огляду на виявлені особливості впливу економічних законів на діяльність підприємства можна зробити припущення, що найбільш значущими для формування ефективності господарської діяльності підприємства є три базові економічні закони – економії часу, зростаючої продуктивності праці та зростання економічних потреб. На важливості першого із зазначених законів для визначення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, а саме закону економії часу, наголошено у працях К. Маркса, де обґрунтовано можливість виробництва все більшого обсягу продукції за витрачання меншого обсягу ресурсів, зокрема робочої сили [9, с. 75-76]. На безпосередній зв'язок ефективності із законом економії часу вказано у працях Л.І. Абалкіна, у яких

ефективність подана формою прояву зазначеного закону через вимірювання ступеня або мірою реалізації інтересів суспільства, темпів його соціально-економічного прогресу. При цьому ключовими показниками цієї міри з урахуванням фактора часу вважаються рівень і динаміка економічної ефективності господарських процесів [10, с. 101]. Першочергова роль економічних інтересів та час їх реалізації обумовлюють необхідність розгляду категорії «ефективність» з позиції мотивації до дії. Усвідомлений економічний інтерес завжди постає у вигляді мети – ідеального спонукального мотиву діяльності людей [11, с. 222]. Тому ефективність господарської діяльності підприємств повинна інтерпретуватися як час, витрачений на виробництво суспільно значущого продукту, і чим меншим буде час, потрібний для виробництва, тим більше часу виграє виробник для виробництва іншої суспільно значущої продукції. В цих умовах економічна ефективність суб'єкта господарювання зростатиме завдяки збільшенню обсягів виробництва і споживання виробленої продукції. Одночасно формуються умови, при яких залучені до виробництва ресурси відшкодовуються за вартісно-уречевленою формою і накопичуються для майбутніх періодів господарювання. Важливим проявом закону економії часу є досягнення соціальної ефективності, яка розглядається як скорочення тривалості часу роботи працівників, збільшення у зв'язку з цим неробочого, особливо вільного часу, раціоналізація його структури [12, с. 86].

Очевидно, скорочення часу виконання виробничих функцій впливатиме на зростання похідного показника оцінки ефективності господарської діяльності, а саме показника продуктивності праці. Класичний економічний закон продуктивності праці, що збільшується, детально висвітлено у праці Д. Б. Кларка «Розподіл багатства» (1899 р.) [13]. Відповідно до канонів економічної науки можна виділити закони, що характеризують процеси формування продуктивності праці, а саме: закони зростаючої, постійної віддачі та віддачі, що зменшується [14, с. 406; 15]. Ці закони детально розшифровані у працях А. Маршалла, в яких стверджується, що закон віддачі, що зменшується, пов'язаний із використанням природних ресурсів (адже такі ресурси характеризуються, як правило, як вичерпні та невідновні), а закон зростаючої віддачі – зі зростаючою роллю трудових та інтелектуальних ресурсів у виробничих процесах (адже такі ресурси мають необмежений потенціал до зростання продуктивності та якості праці).

Важливою умовою визнання діяльності підприємства як ефективною є здійснення процесу споживання виробленої продукції споживачем. Тому при зростанні потреб як за кількісними, так і якісними характеристиками спостерігається стійкий причинно-наслідковий зв'язок із прискоренням розвитку суспільного виробництва. Одним із найбільш характерних проявів даного зв'язку є орієнтування підприємств не лише на досягнення ринкового успіху, а й на часткове вирішення глобальних проблем (зокрема, боротьба із забрудненням довкілля та вичерпанням природно-ресурсного потенціалу) [16, с. 81]. Це дозволяє стверджувати про необхідність залучення до розгляду закону зростання економічних потреб.

Синтезуючи особливості формування ефективності відповідно до базових законів економіки, можна запропонувати таке визначення ефективності господарської діяльності підприємства. Ефективність господарської діяльності підприємства – це здатність до формування такої комбінації ресурсів, що дозволить забезпечити зростання обсягів виробництва, виправданого з позиції платоспроможного попиту на ринку. Особливістю цього визначення є наголошення на динамічному характері ефективності господарської діяльності підприємства. На відміну від існуючих підходів, що

передбачають вимірювання ефективності шляхом поділу результатів на витрати у локальні моменти часу, запропоноване визначення вимагає відстеження окремих показників ефективності протягом життєвого циклу продукції з подальшим їх об'єднанням у комплексну характеристику, яка може вимірюватися лише наприкінці даного циклу.

Ураховуючи різноманітність відносин та показників, що їх характеризують, доцільно подати склад об'єктів контролінгу ефективності господарської діяльності підприємства з точки зору поєднання двох позицій: 1) відповідно до етапів господарської діяльності: від постачання ресурсів через їх перероблення до кінцевого споживання; 2) залежно від способів вимірювання об'єкти доцільно поділити на економічні (такі, що мають кількісну оцінку в грошових одиницях) і неекономічні (такі, що вимагають використання непрямих оцінок). Узагальнений склад об'єктів контролінгу ефективності господарської діяльності промислового підприємства показаний у табл. 1.

Таблиця 1 – Склад об'єктів контролінгу ефективності господарської діяльності промислового підприємства

Суб'єкти господарських відносин	Сфери господарювання	Об'єкти	
		Економічні	Неекономічні
Підприємство-постачальник ресурсів	У сфері видобутку	Собівартість	Запаси ресурсів
	У сфері постачання	Відпускні ціни	Контракти, договори, угоди
Підприємство-виробник	У сфері залучення ресурсів	Виробнича потужність	
	У сфері виробництва	Собівартість	Стиль керівництва
	У сфері збуту	Ціна	Інфраструктура
Споживач	У сфері споживання	Добробут	Культура, традиції
	У сфері утилізації	Виграші, витрати	Знання, інформованість

До економічних об'єктів контролінгу ефективності доцільно віднести: витрати на видобуток природних ресурсів та відпускні ціни видобувних підприємств; виробничі потужності, собівартість виробництва та відпускні ціни підприємства-виробника; добробут та утилізаційні виграші й збитки на стадії споживання. До неекономічних об'єктів доцільно віднести запаси природних ресурсів, природно-ресурсний потенціал, умови контрактів, договорів, угод, стиль керівництва, розвиненість ринкової інфраструктури, існуючі у суспільстві культура, традиції, знання, інформованість.

Особливістю контролінгу ефективності господарської діяльності є врахування стадійності відносин у сфері виробництва та споживання. Відповідно до суб'єктів господарювання, що впливають на процес формування показників ефективності господарської діяльності підприємства-виробника, основними напрямками контролінгу повинні стати: ресурсний (контролінг ефективності господарської діяльності постачальників); техніко-технологічний (контролінг ефективності використання виробничих потужностей); організаційний (контролінг ефективності використання інвестицій, трудових та інтелектуальних ресурсів); комерційний або ринковий (контролінг поведінки споживачів) напрями. Такий розподіл сприятиме подоланню

традиційної на цей час «ізолюваності» контролінгу ефективності господарської діяльності підприємства шляхом розгляду діяльності суб'єкта господарювання з позиції відритої системи відносин.

Висновки. За підсумками проведених досліджень можна зробити такі висновки. Ефективність господарської діяльності підприємства є комплексною характеристикою, що формується упродовж реалізації господарської діяльності від стадій залучення ресурсів до стадій утилізації виробленої продукції. Такі особливості повинні становити методичну основу розроблення процедур контролінгу ефективності господарської діяльності підприємства.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розроблення економіко-математичних моделей оцінки ефективності з урахуванням виявлених особливостей впливу різних суб'єктів господарювання на підсумки господарської діяльності підприємства. Результатом моделювання повинен бути комплексний показник, що урахує дію об'єктивних економічних законів і специфіку відносин між учасниками господарської діяльності.

1. Guidance on Monitoring Internal Control Systems. Introduction (January 2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coso.org/documents/coso_guidance_on_monitoring_intro_online1_002.pdf.
2. Статистичний щорічник України за 2011 рік / ред. О.Г. Осауленко. – К. : Державна служба статистики України, 2010. – 558 с.
3. Манн Р. Контроллинг для начинающих / Р. Манн, Э. Майер; пер. с нем. – М. : Финансы и статистика, 1992. – 208 с.
4. Проданчук М.А. Роль та місце управлінського та фінансового обліку в інформаційній системі управління підприємством / М.А. Проданчук // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2012. – № 4. – С. 163-169.
5. Ананькіна Е.А. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Е.А. Ананькіна, С.В. Данилочкин, Н.Г. Данилочкіна и др.; под ред. Н.Г. Данилочкіной. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 297 с.
6. Тарасенко С.І. Контролінг: сутність, завдання та перспективи / С. І. Тарасенко // Збірник наукових праць Дніпродзержинського державного технічного університету: (технічні науки) / Дніпродзержинськ: ДДТУ. – 2010. – Випуск 2 (15). – С. 230-235.
7. Шепітко Г.Ф. Контролінг / Г.Ф. Шепітко. – К. : Вид-во Європейського університету, 2004. – 136 с.
8. Максимова В.Ф. Контроль в управлінні економічними процесами на підприємстві / В.Ф. Максимова – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 190 с.
9. Маркс К. Соч.: Т. 46. Ч. I. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – 2-е изд. – М. : Госполитиздат, 1968. – 559 с.
10. Абалкін Л.І. Новий тип економічного мислення / Л. І. Абалкін. – М. : Економіка, 1987. – 189 с.
11. Мельник А.О. Концепція дослідження закономірностей світових економічних криз в умовах глобалізації / А.О. Мельник // Вісник Хмельницького національного університету 2010. – № 5, Т. 4. – С. 221-224.
12. Малаховський Ю.В. Про модифікації економічного закону зміни продуктивності праці / Ю.В. Малаховський // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 2. – С. 83-37
13. Кларк Дж.Б. Распределение богатства: пер. с англ. / Дж.Б. Кларк. – М. – Л. : Соцэкгиз, 1934. – 184 с.
14. Маршалл А. Принципы политической экономии: в 3 т. Т. 1. / А. Маршалл. – М. : Прогресс, 1983. – 415 с.

15. Самуэльсон П. Экономика / П. Самуэльсон, В. Нордхаус. – 18-е изд. – М. : Вильямс, 2006. – 1360 с.

16. Урбанец М. Міжнародний маркетинг глобалізації і відтворювальний механізм світового господарства / М. Урбанец, М.В. Вачевський // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 9 (135). – С. 78-85.

О.Ю. Попова, д-р экон. наук, профессор, профессор кафедры экономики предприятия ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет»;

Е.С. Сафьянц, заместитель председателя правления ПАО «Донецкоблгаз»

Содержание объектов контроллинга эффективности хозяйственной деятельности предприятия

В статье проанализированы основные характеристики развития предприятий промышленного сектора Украины. Обоснована целесообразность использования контроллинговых инструментов в системе общего менеджмента. Выявлены содержание и специфика формирования эффективности хозяйственной деятельности, что составляет объективную основу для выбора инструментов контроллинга.

Ключевые слова: контроллинг, эффективность, хозяйственная деятельность, предприятие, экономические и неэкономические объекты контроллинга.

О.Ю. Попова, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Enterprises' Economics of State Higher Educational Establishment «Donetsk National Technical University»;

О.С. Safyants, Deputy Chairman of the Board of PJSC «Donetskoblgas»

Content of the scope of the companies' business efficiency controlling

The aim of the article. The aim of the article is to outline the contents of the scope of the company business performance controlling.

The results of the analysis. The development and adaptation of controlling tools to local business conditions requires, above all, the provision of clarity to those scopes which play a key role in forming the efficiency. The evaluation of the final results of economic activity has traditionally been based on measurement and comparison of absolute indicators with the relevant criteria, mainly represented by the financial and economic indicators of income, profits, costs, and derived indices with relative values, i.e. profitability, payback period, etc. Basing on synthesizing the peculiarities of performance manifestation according to the basic laws of economics (laws of saving time, increased labor productivity and increase of economic needs) we can propose the definition of the company's business efficiency. The company business efficiency is the ability to form such a combination of resources which will ensure the growth of production, justified from the standpoint of effective demand in the market. The feature of this definition is the emphasis on the dynamic nature of the efficiency of company's business. Unlike the existing approaches which provide for performance measurement via dividing the results by the cost in the local moments of time, proposed definition requires tracking the individual performance indicators throughout the product lifecycle and their subsequent consolidation into the complex characteristics that can be measured only at the end of lifecycle.

Giving the variety of relationships and indices describing them it is advisable to submit the composition of the scopes of controlling the efficiency of the company business in terms of a combination of two perspectives: 1) by stages of economic activity from the supply of resources through their processing to final consumption, 2) by the ways of measurement, the scopes should be subdivided into economic (quantitative assessment in monetary terms) and non-economic (e.g., requiring the use of indirect estimates). Economic scopes of efficiency controlling should include the cost of extraction of natural resources and sales price of mining enterprises, production capacity, production costs and sales prices of the manufacturer; welfare and utilization gains and losses at the stage of consumption. Non-economic scopes should include natural resources in the environment, terms and conditions of contracts, agreements, treaties, management style, development of market infrastructure, as well as culture, traditions, knowledge, and awareness existing in the society.

Conclusions and directions of further research. The effectiveness of the company business is a complex characteristic formed from stages of fundraising to finished goods disposal stages. Such features should represent the methodical basis for the development of procedures controlling the efficiency of company business. The further research should focus on the formation of economic-mathematical models for assessing the company's business efficiency based on the identified peculiarities.

Keywords: controlling, effectiveness, economic activity, company, economic scopes and non-economic scopes of controlling.

1. *Guidance on Monitoring Internal Control Systems. Introduction.* (January 2009). Retrieved from http://www.coso.org/documents/coso_guidance_on_monitoring_intro_online1_002.pdf [in English].
2. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2011 rik [Statistical Yearbook of Ukraine].* (2010). Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
3. Mann, R., & Majer, E. (1992). *Kontrollinh dlia nachynaiushchykh [Controlling for beginners].* Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
4. Prodanchuk, M.A. (2012). Rol ta mistse upravlinskoho ta finansovoho obliku v informatsiini systemi upravlinnia pidpriemstvom [The role and place of the administrative and accounting information systems of enterprise management]. *Visnyk Volynskoho instytutu ekonomiky ta menezhmentu – Bulletin of the Volyn Institute for Economics and Management, 4,* 163-169 [in Ukrainian].
5. *Kontrollinh kak instrument upravleniia predpriatiem [Controlling as a management tool].* (1999). Moscow: Audit, YuNITI [in Russian].
6. Tarasenko, S.I. (2010). Kontrollinh: sutnist, zavdannia ta perspektyvy [Controlling: nature, tasks and prospects]. *Zbirnyk naukovykh prats Dniprodzerzhynskoho Derzhavnoho tehniknoho universytetu: tehichni nauky – Scientific publication of Dneprodzerzhinsk State Technical university: technical sciences, 2(15),* 230-235 [in Ukrainian].
7. Shepitko, H.F. (2004). *Kontrollinh [Controlling].* Kyiv: Vydavn. Yevropeiskogo universytetu [in Ukrainian].
8. Maksimova, V.F. (2008). *Kontrol v upravlinni ekonomichnykh protsesamy na pidpriemstvi [Controlling in the management of economic processes at the enterprise].* Sumy: VTD «Universytetska knyha» [in Ukrainian].
9. Marks, K., & Engels, F. (1968). *Soch. [Collection of Works].* Moscow: Hopolitizdat [in Russian].
10. Abalkin, L.I. (1987). *Novyi typ ekonomichnoho myslennia [A new type of economic thinking].* Moscow: Ekonomika [in Ukrainian].
11. Melnyk, A.O. (2010). Kontseptsiiia doslidzhennia zakonirnostei svitovykh ekonomichnykh kryz v umovah hlobalizatsii [The concept of the study patterns of world economic crises in the context of globalization]. *Visnyk Hmelnyckoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Khmelnytsky National University, 5, Vol. 4,* 221-224 [in Ukrainian].
12. Malahovskiy, Yu.V. (2009). Pro modyfikatsii ekonomichnoho zakonu zminy produktyvnosti pratsi [A modification of the economic law of change in labor productivity]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Sciences of Ukraine, 2,* 83-37 [in Ukrainian].
13. Klark, Dzh.B. (1934). *Raspredeleeniie bohatstva [Distribution of wealth].* M.-L.: Sotsekhiz [in Russian].
14. Marshall, A. (1983). *Pryntsypy politicheskoi ekonomii [Principle of political economy].* Moscow: Progress [in Russian].
15. Samuelson, P., & Nordhaus, V. (2006). *Ekonomika [Economics].* Moscow: Viliams [in Russian].
16. Urbaniets, M., & Vechevskiy, M.B. (2012). Mizhnarodnyi marketynh hlobalizatsii i vidtvorivualnykh mekhanizm svitovoho hospodarstva [International marketing of globalization and the reproduction mechanism of world economy]. *Aktualni Problemy Ekonomiky – Actual Problems of Economics, 9(135),* 78-85 [in Ukrainian].

Отримано 30.09.2013 р.